

כולל אברכים
טאראנטא

KOLLEL AVREICHIM OF TORONTO

515 Coldstream Ave.
Toronto, ON M6B 2K7
416 - 789-1853
Fax: 785-8243

בס"ד

ה' אדר השני תשס"ה

הנה ח"א המציא היתר לסדר תנורים ביו"ט באופן שתהא שרי להגדיל ולהוריד החום. והיינו בתנורים חדשים שכל הדברים מסודרים ע"י מחשב וא"א להגדיל או להוריד החום בתנור חשמלי רק ע"י עשיית שינוי במחשב ע"י לחיצת הכפתור ובתנור חשמלי הקטנת מדת החום הוא כיבוי גחלת של מתכת והגדלת מדת החום יש איסור מוליד ע"י עשיית גחלת של מתכת ביו"ט.

והנה יסוד היתרו בנוי ממה שתקן מכשיר שבשעת לחיצת הכפתור לא נעשה שום כיבוי או הבערה רק אחר זמן קצר יותר מכד"ד נעשה השינוי וא"כ הוי רק גרם כיבוי או הבערה וסמך על המתירים גרם כיבוי ביו"ט אף בלי פסידא.

והנה יש מקום להאריך בכל פרטי דין גרמא וציינתי קצת מן הדיון בזה שהסכימו פוסקים מפורסמים שלא להקל ע"י מכשיר המתוקן לפעול ע"י גרמא.

אולם כאן גרוע הרבה מכל זה שבשעה שלוחץ על הכפתור נעשה שינוי בשביב שבמחשב, ואחר זמן המחשב יודע מהשינוי ופועל פעולתו להגדיל או להקטין האש. וא"כ תיכף ומיד עושה פעולתו בלי שום צד של גרמא, והוי כמו כותב במחשב בשבת אף שלא נראה עכשיו שום דבר או כמו קולט בסרט בשבת אף שלא נראה שום דבר מ"מ דבר פשוט בהלכה דאסור או משום מוליד קול א' מכב"פ או בונה ובפרט כשמכוון לזה.

ואם נתיר דברים כאלו הלא נוכל לתקן מכשיר לעשות כל מלאכה בשבת כמו הקלטת קול וגם לכתוב במכשיר כזה שיהא קיים בתוך המחשב לזמן קצר עד אחר שבת ואחר שבת יעשה דבר קבוע מן השביב הארעי, ולדעתי לפי סברת המתיר נוכל לבוא הרוס גדול בשמירת שבת.

ומש"כ הרב המתיר לחלק בין המצאתו לכתיבה במחשב, או הקלטת קול בסרט הנה כל חלוקים שלו לא נהירא כלל ובודאי לחזו"א הוי מלאכה גמורה, וע' חזו"א או"ח סי' ל"ח ובמנחת שלמה ח"א סי' י"א [דף צ"ד] דדבר הנעשה ע"י הרכבת בנ"א בחכמה ובכשרון זהו ענין בנין שהי' במשכן וחיביבא מלאכה וע' חזו"א סי' נ' אות ט' דהואיל ויש תקון צורה להגשם ונעשה ע"י זה שמוש לכן חשוב בונה.

אולם אף לפי דברי הרב המתיר הלא יש אפשרות לתקן שביב ממש כמו שתקן לתנורו שיקלוט הרושם רק לזמן קצר מוגבל כגון י"ב שעות ואח"כ יעשה דבר של קיימא. ועוד לפי הספרדים הנוהגים כמחבר גם בשבת נוכל לעשות הכל ממש ע"י גרמא כמו שתקן, ואף לבני אשכנז היוצאים ביד רמ"א מ"מ לענין יו"ט נוכל לתקן מכשירים ממש כמו שתקן כדי לכתוב במחשב ע"י גרמא, ובמקום פסידא גם בשבת, וחלילה מדברים כאלו.

הנה הרב המתיר הביא הגמ' שבת ק"כ: דפליגי ר"י ורבנן אי עושין מחיצה בפני הדליקה בכ"ח חדשים ושם המחלוקת רק אם יש לאסור משום גזרה מתוך שאדם בהול על ממונו אי שריית ליה אתי לכבויה. ומה דאתמר שם בגמ' בטלית שאחז בו אור מצד אחד נותנים מים מצד אחר דתלוי בפלוגתא דר"י ורבנן, היינו דלר"י אסור מדרבנן דלמא אתי לכבויה וכ"כ החזו"א סי' ל"ח ס"ק א'.

ובתוס' שבת מ"ז: נסתפקו בעשיית מחיצה של שלג אי שרי משום גרם כיבוי. ור"ת אסר במחיצה של שלג ולא דמי לטלית שאחז בו אור מצד אחד שנותן מים מצד אחר לרבנן דהתם אינו עושה אלא שלא תתפשט האור, ובמחיצה של שלג כוונתו לכבות האש.

והחזו"א בסימן ל"ח כתב דנראה דאף לר"ת אינו אלא כיבוי דרבנן וכ"כ בשעה"צ סי' של"ד ס"ק מ"ז. אולם יש לעיין בזה דלפ"ד תוס' סנהדרין ע"ז. אם כפתו בפנים והביאו למקום שסוף החמה

לבא חייב למ"ד אשו משום חציו דאין חלוק בין מקרב אש אצל הדבר למקרב דבר אצל האש וא"כ בעושה מחיצה של מים ושלג לא גרע ממקרב דבר אצל האש והוי כיבוי מה"ת. וע"כ צ"ל דמחיצה מכ"ח חדשים לא מקרי אשו משום חציו דכיון דכח האש מבקע הכ"ח ותו באים המים ומכבין האש הוי כח שני ולא אמרינן בזה אשו משום חציו וכמ"ש תוס' שם בסנהדרין לענין כח שני דבדקא דמיא.

בהא דאחז בו האור מצד אחד שמותר לתת מים מצד השני לרבנן וכתבו התוס' הטעם משום דכוונתו רק שלא יתפשט האור, נראה כוונתם דהוי כאלו חתך חצי העור והסירו ממקום הדליקה דזה חשוב כאלו האש כבה מאליו שאין כאן דבר עוד לשרוף וה"ה בנותן מים עליו אין המים מכבין הדליקה כמו במחיצה של שלג שהיא מכבה ממש אלא מונעין התפשטות האור והאש כבה מאליו כן צריך לומר בהסברת דברי התוס'. שו"ר במנחת יצחק ח"כ ס' ט"ז ס"ק א' אות ג' שכ' דמחיצה של מים כתבו הפוסקים דלשיטת התוס' אסור מן התורה וכן ראיתי באבני נזר סי' רל"ה אות ב'.

והנה דעת רש"י שבת מ"ז: דההיתר של כלי חרס חדשים הוא רק שם שיש כלים אבל בנותן מים תחת הנר אסור. ובריטב"א שם מ"ז: פירש שיטת רש"י דכל שמניח מים במקום שנופל הניצוץ [אף שעדיין לא נפל הניצוץ] ודאי הוא כנותן מים במקום האש והוה ליה מכבה ע"ש ושם בריטב"א מפרש דעת רש"י דההיתר של טלית שאחז בה האור לתת בו מים מצד אחר ואם כבתה כבתה אף דגם כאן ליכא מחיצה של כלים ומ"ש ממים תחת הנר, ופירש הריטב"א דשא"ה שאינו מוכח שיגיע האש למקום המים כי אולי יכבה קודם שיגיע לשם, וברשב"א שבת ק"כ. כתב לפרש שיטת הרי"ף שהשמיט ההיתר בטלית שאחז בו אור לתת מים מצד אחר דס"ל בסוגיא דף מ"ז לר"א דכלי מלא מים תחת הנר אסור משום מקרב כיבוי ה"נ בנתינת מים בצד שני של הטלית אסור ודוקא בכ"ח מלא מים שרי דאפשר דלא מתבקעי, ואפילו למה דמסיק המחבר בסי' של"ד סכ"ד דדברי סברא שני נראים דנתינת מים בצד שני של בטלית שרי משום גרם כיבוי, מ"מ מחיצת מים ושלג חמור יותר וכמ"ש תוס' דף מ"ז.

והנה ידוע הגמ' ב"ק ס': דזורה ורוח מסיעתו חשוב גרמא לענין נזיקין ומ"מ לענין שבת חייב דמלאכת מחשבת אסרה תורה ואף דבדברי הרא"ש משמע רק בזורה חייב גרמא, אבל מסתימת דברי רש"י משמע דכל מלאכת שבת חייב בגרמא. והקשו דמ"ש מהגמ' שבת ק"כ דגרמא שרי בשבת. ולפמ"ש הבה"ל ססי' שי"ט בשם אלפי מנשה לפרש הירושלמי דרוקק ורוח מפזרו דחייב היינו משום מעביר ד"א ברה"ר, וא"כ כיון דזורה ורוח מסייעתו חשוב גרמא מפורש דגם בשאר מלאכת שבת חייב בגרמא. ובשלטי גבורים שבת ק"כ: כתב להדיא דכל גרם כיבוי דשרי הוא בענין שאינו מכוין לכבות אלא הוא עושה דבר לחצוץ בפני הדליקה וע"י כך בא הכיבוי כהיא דפריסת עור גדי או מחיצת כלים מלאים מים, וע"ש שכתב דאי מכוין לכך אפ"י ע"י גרם אסור כמ"ש הטור, מיהו באינו מכוין לכך אף דהוי פס"ר שרי ע"י גרם שהרי התירו לחצות בכלי מלא מים אע"פ שבודאי יתבקעו ויכבו והוי פס"ר מ"מ שרי כיון שאינו אלא גרם ואינו מכוין לכך, עכת"ד. ומפורש יוצא מדבריו שכל היתר גרם בשבת ויו"ט אינו אלא באינו מכוין לכך וכיבוי מקרי אינו מכוין על הכבוי, ורצונו רק שלא יעבור הדליקה. וליתן מים לתוך הקנה שעומד בו נר שעוה או חלב כדי שיכבה כשיבוא עד המים אסר המ"ב רס"ה ס"ק י"ח אף בע"ש, וע"כ דזה מקרי כיבוי בידים ולא גרמא דבגרם כיבוי מותר בע"ש. ועיין ביצועת יעקב בסוף סימן של"ד שהביא דברי הש"ג ודן בדבריו ולדעתו יש מחלוקת הראשונים בזה ומוכח מדבריו דלדינא נקט דהוי ספד"א.

והנה הרב המתיר כתב דהמחבר ורמ"א התירו מחיצה של מים ושלג בדליקה. ולא מצאתי כן במחבר ורמ"א שהתירו רק כ"ח מלא מים, ואפשר כוונת המתיר למש"כ המחבר לענין טלית שאחז בו האור אם יכול ליתן משקין על צד שלא אחז כדי שיכבה האש כשיגיע לשם דדעת הרי"ף וסייעתים לאסור, והמחבר הביא ג' דעות בזה בסימן של"ד סכ"ד ומסיק דדברי סברא שני' נראים והיינו דשרי ליתן שאר משקין עליו מן הצד. אבל באמת אין זה הכרח להתיר מחיצה של מים שהרי תוס' בשבת מ"ז: כתבו בפירוש בחד תירוץ דאיכא למימר שהש"ס שלנו אוסר במחיצה של מים לרבנן ומש"ה מוקי מתניתין כרבנן ופליג אירושלמי ולא דמי לטלית שאחז בו אור מצד אחד שאינו אלא שלא תתפשט האור, וע"ש שמבואר מדבריהם דיש מקום לחלק בין טלית שאחז בו דכוונתו רק שלא תתפשט האור ומחיצה של מים שכוונת לכבות אסור [וכבר הבאתי לעיל דדעת אבנ"ז ובמנח"י בשם פוסקים דהוי מה"ת ולדעת הסוברים דלר"י דמשאצל"ג חייב, הכא נמי חייב ולר"ש פטור רק משום משאצל"ג] ומשמע קצת שזה נמי כוונת הר"ן סוף פרק כירה שכתב טעם

להתיר מים מצד אחד לפי שאין המים מכבין את הדליקה אלא מונעין שלא תתפשט אבל ליתן מים תחת הנר, והניצוצות נופלות שם בשבת וכוונתו שיכבו אסור. ואף שהר"ן לא כתב להדיא לענין מחיצה של מים אם זה ג"כ מקרי כוונתו שלא תתפשט האור כגון מים בצד אחד של הטלית, או אם כוונתו שיכבו הדליקה ואז אסור כמו במים תחת הנר הלא מתוס' משמע שזה ודאי מקרי כוונתו לכבות, והמחבר לא כתב מפורש להתיר במחיצה של מים שזה חמור יותר מטלית שאחז בו אור כנ"ל ואפשר שהשמיטו דבזה צריך לחוש יותר דאף החולקים על הרי"ף אפשר שס"ל לאסור במחיצה של מים וכמ"ש תוס' להדיא.

ואיך שיהיה דעת המחבר בזה ברור לדעת הר"ן דכל היכא שעושה גרמא כמו מחיצה של מים על מנת לכבות ולא רק למנוע התפשטות האור אסור בשבת ולדעת אבנ"ז וסייעתיה הוי מלאכה מה"ת דזה נכלל בכלל האיסור שלא יתן תוכו מים מפני שהוא מכבה.

והנה הבאתי המ"ב סי' רס"ה ס"ק י"ח שפסק דאסור ליתן מים אף מע"ש לתוך הקנה שעומד בו נר שעוה או חלב כדי שיכבה כשיבוא עד המים וזה אסור לכו"ע [היינו אף לדעת רמ"א שהביא י"א דמותר לתת מים בעשיית אף שמכוין לכבות] דכאן בנותן מים בקנה, האש נופל לתוכו ממש והמים בעין והם תחת האש והיינו דאינו דומה לנותן מים תחת השמן שהשמן מפסיק בין אש למים והוי גרם כיבוי כמו בכ"ח מלא מים אבל במים לתוך הקנה הלא כוונתו כשיגיע האש נגד המים שהמים יכבו האש אף שנשאר הרבה מן הנר בתוך המים. ולפ"ז נראה דגם במחיצה של שלג יש לאסור אם כוונתו לכבות ולא רק שלא תתפשט האש. ואף דשם מסיק המ"ב להתיר במקום הדחק לסמוך על הפוסקים דדוקא מים בכלי אחר אסור שמא יעשה כן בשבת אבל באותו נר עצמו לא שייך למגזר שיעשה כן בשבת, אבל כל זה רק בע"ש אבל בשבת כה"ג ודאי אסור [ואף שהמ"ב כתב שהכל יודעים שאסור ליגע בנר דלוק בשבת היינו אף שאין הכל יודעים מאיסור כיבוי ע"י גרמא כה"ג ומש"ה אסור ליתן מים בתוך כלי אחר אבל כאן אף שלא ידעו שיש איסור כיבוי בזה, ידעו שאסור מצד נגיעות הנר וע"כ אין מקום לגזור ולאסור ע"ש גזרה שמא יעשה כן בשבת.]

והמג"א סי' רס"ה ס"ק ח' הביא כמה תירוצים אמאי אסור ליתן מים לתוך כלי מפני שמקרב כיבוי ובסימן של"ד קי"ל דגרם כיבוי שרי ובתירוץ האחרון הביא שיטת התוס' דאסור לעשות מחיצות

משלג דדוקא כשמפסיק כלי שרי ובטלית שאני שאינו אלא שלא תתפשט האור. ובס"ק י' האריך המג"א בדין נתינת מים לתוך הקנה שכיון שכוונתו לכבות ודאי אסור. וא"כ מה דנקט הרב המתיר לדבר פשוט שכל גרם כיבוי שרי ביו"ט אף שלא במקום פסידא ובשבת לדעת מחבר אף שלא במקום פסידא ולדעת רמ"א דוקא במקום פסידא, כל זה אינו דקי"ל כמג"א וכמ"ש המ"ב סי' רס"ה ס"ק י"ח דליתן מים תוך הקנה אסור לדה"כ בתוך השבת, ולרוב פוסקים אף בע"ש אסור, גזרה שמא יעשה כן בשבת ובשבת ודאי אסור במקום פסידא, דאי הוי שרי במקום פסידא בשבת אין מקום לגזור ע"ש אטו שבת וכמ"ש הבה"ל בסימן רס"ה בד"ה גרם כיבוי.

גם ידוע דעת האבן העוזר בדין העמדת עלוקה שכתב המג"א סי' שכ"ח סנ"ג וכן פסק המ"ב בסימן שכ"ח ס"ק קמ"ז דאף שהמג"א כתב דהוי מעשה בידים כמו השיך בו הנחש דמחייב ר"מ לענין רציחה ותמה האבן העוזר דר"מ מחייב רק משום ארס נחש בין שיניו הוא עומד אבל לרבנן דס"ל מעצמו מקיא הוי גרמא, והכא לענין עלוקה דמעצמו עושה ודאי הוי רק גרמא. ומסיק האבן העוזר דעלוקה אסורה בשבת מה"ת אף דהוי גרמא משום דקי"ל בב"ק ס'. דזורה ורוח מסייעתו הוי גרמא לענין שבת ומ"מ הוי מלאכת מחשבת וחייב לענין שבת דמלאכת מחשבת אסרה תורה. ומה"ט ס"ל דגם ברחיים של מים ונותן חטים לתוכו בשבת חייב. ובבה"ל בסי' רנ"ב ס"ה ד"ה להשמעת קול האריך דנותן חטים לרחיים של מים חייב אם עושה כן בשבת ומסיק דכ"ז כשמסגרת המים פתוחה והוא נותן חטים לתוך האפרכסת ומתחיל תיכף אחר נתינתן להטחן. ואם יש תחתיה חטים אחרים כ' הבה"ל דיל"ע אם יש בזה חיוב חטאת ע"ש מה שצדד בזה, איך שיהיה זה פשוט לבה"ל דאסור לעשות כן בשבת וליכא היתרא דגרמא אף לדעת המחבר דמתיר גרמא בשבת אף בלא פסידא ומבע"ל למ"ב אם יש בזה חיוב מן התורה כיון שזהו דרך עשייתו אף שלא נעשה הטחינה מיד אלא לאחר זמן. ועיקר טעם צד החיוב משום דזה דרך עשיית מלאכה והוי כמו זורה ורוח מסייעתו וכמ"ש האבן העוזר ע"ש.

ובענין גרמא כבר כתב האחיעזר ח"ג סי' ס' שיש הרבה פוסקים דס"ל כשמכוין לזה אסור. והביא דברי ישועות יעקב סי' של"ד דגרם כיבוי פטור דוקא באינו מכוין, והעיר דמהרא"ש משמע דוקא במלאכות שדרכן בכך וכתב וז"ל לא כל הגרמות שוות ויש שיטות דגם גרמא אסור היכא דאין הפסק מחיצות בין האש, זהו שיטת רש"י במסתפק דהוי מכבה ושיטת התוס' בשם ר"ת דדוקא

לעשות מחיצה מכלי שיש בתוכן, אבל היכא שאין הפסק, י"ל דהוי אסור מה"ת ע"ש מה שהאריך, א"כ גם האחיעזר ס"ל דמחיצה של שלג להאוסרים אסור מה"ת כמו שהבאתי מאבנ"ז. ולבסוף מסיק לענין חשמל וז"ל גם באופן דהוי גרמא לדברי אבן העוזר דבנתינת חטים לרחיים של מים יש חיוב תורה משום מלאכת מחשבת ולבד זה גם בגרם כיבוי לא כל הגרמות שוות, וכמה שיטות ס"ל דיש איסור תורה בזה עכ"ל.

גם הגרשז"א אשר המתיר בונה היתרו על דבריו הלא כתב מפורש דהיתר גרמא הוא רק ע"י מקרה, אבל לא לנהוג כן בקביעות לכתחלה ע' שמירת שבת כהלכתה פ"ג אות נ"ח, ובמנחת שלמה ח"ב סס"ב כתב וז"ל וידוע שיש כאלו שמרתיחים ביו"ט מים שלא לצורך שתיה אלא כדי לכבות הגז בלבד משום הפסד ממון, אבל לדעתי אין להתיר לעשות כן בקביעות, ע"ש טעמו. ובמנחת שלמה פ' ח"ב ס"י כ"ד אות א' ד"ה והנה כתב דגרמא לא שרי אא"כ הוי נמי ע"י שינוי והוכיח זה מבטול כלי מהיכנו אף דהוי רק גרמא והאריך בזה בח"ב ס"י כ"ו ס"ק ו' דלא שרי כי אם בכה"ג דאיכא תרתי למעליותא דהוי גרמא והוי נמי כלאח"י. וההיתר להעמיד כלים מלאים מים כדי לגרום כיבוי כתב בסוף אות ה' שם דהוי נמי כלאח"י ע"ש וע"ש עוד בסוף הסימן מש"כ לסדר חליבה באופן שרק לאח"ז תתחיל החליבה ע"י זרם חשמלי הגורם להפעיל המכונה ע"ש מה שהאריך ומסיק דהוי ספק אי חשיב כחולב בידים אף שאין החליבה מתחיל מיד.

סוף דבר נ"ל דאין מקום להתיר העלאת או הורדת חום ע"י תקון של גרמא שתיקן הרב המתיר.

משה יואל